

ΕΝΑΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ ΣΤΟ ΘΡΟΝΟ ΤΟΥ CANTERBURY*

● **Του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Μεσσηνίας Χρυσοστόμου Σαββάτου**
Καθηγητού Πανεπιστημίου Αθηνών

A. τις 2 Δεκεμβρίου του έτους 2002 ανέρχεται στο θρόνο της Αρχιεπισκοπής του Καντέρμπουρι, ο εκατοστός τέταρτος διάδοχος του αγίου Αύγουστίνου Καντέρμπουρι και ο πρώτος Αρχιεπίσκοπος, από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, ο οποίος εκλέγεται από περιοχή εκτός των αυστηρών γεωγραφικών ορίων της Άγγλικης περιφέρειας. Ένας από τους 38 Πριμάτους της Άγγλικανικής Κοινωνίας, στον οποίο συνδυάζονται η θεολογική κατάρτιση και η ακαδημαϊκή αναγνώριση με την εκκλησιαστική του καταξίωση και δράση, την ποιμαντική του διάκριση και την πρωτοερατική του διακονία. Μία προσωπικότητα η οποία διακρίνεται για τις γνώσεις της στη θύραθεν αλλά και στη βιβλική παιδεία.

Είναι ο άριστος θεολόγος, ο συγγραφέας, ο

ακαδημαϊκός διδάσκαλος και ο δόκιμος μεταφραστής και ο σύγχρονος ποιητής. Είναι ο γνώστης των εκκλησιαστικών πηγών και των έργων των Πατέρων της Εκκλησίας και ο κάτοχος της απαιτούμενης εύρυτητας αντιλήψεων, προκειμένου να διακριθεί για την ικανότητά του αλλά και για την δυνατότητά του να κρίνει μεταξύ των ούσιωδων και των έπουσιωδων στοιχείων της εκκλησιαστικής ζωής και της ανθρώπινης κοινωνίας και πραγματικότητας. Η υπεροχή της ιεραρχικής του θέσεως και η πνευματική του ανωτερότητα δεν απέτελεσαν εμπόδια για τη φανέρωση της ευγένειάς του, της καλωσύνης του και του πνεύματος του διαλόγου και της ανθρώπινης συμπεριφοράς του.

Η προσωπικότητα αυτή είναι ο Αρχιεπίσκοπος Rowan D. Williams. Γεννήθηκε στην πόλη Swansea της Νότιας Ουαλίας, στις 14 Ιουνίου του έτους 1950 και μαθήτευσε στο

Dynevor Scholl Swansea και στο Christ's College Cambridge. Τό έτος 1975 αναγορεύτηκε διδάκτορας, από το Wadham College της Όξφόρδης με θέμα διδακτορικής του διατριβής, την σκέψη του ρώσου *emigrè* και θεολόγου του 20^{ου} αιώνα, Βλαδίμηρου Λόσκυ και εργάστηκε ως λέκτορας στο College of Resurrection στο Μίρφιλντ. Τό έτος 1977 χειροτονήθηκε διάκονος και τό επόμενο έτος (1978) πρεσβύτερος. Κατά τά έτη 1977-1980, εκτός των έφημεριακών του καθηκόντων, αναλαμβάνει Διευθυντής Σπουδών στο Westcott House Cambridge, γεγονός τό οποίο απέτελεσε την άφορμή και για την μελλοντική ακαδημαϊκή του πορεία και εξέλιξη. Τό έτος 1981 παντρεύεται την Τζέιν Πάωλ, θεολόγο καθηγήτρια, μέ την οποία απέκτησε δύο παιδιά. Τό 1983 υπηρετεί ως Λέκτορας στο Πανεπιστήμιο του Cambridge και στή συνέχεια ως Κοσμίτορας του Clare College Cambridge, από όπου μετακινείται στήν Όξφόρδη ως Καθηγητής.

Τό έτος 1992 απέτελεσε μία καμπή στήν όλη πορεία της ζωής του. Εκλέγεται επίσκοπος του Monmouth και στή συνέχεια Πριμάτος της Ουαλίας, από όπου στις 2 Δεκεμβρίου 2002 χρίεται ως ο εκατοστός τέταρτος Αρχιεπίσκοπος του Καντέρμπουρι και Πριμάτος της Άγγλικανικής Κοινωνίας, των 80 εκατομμυρίων πιστών, ενώ εκ της θέσεώς του είναι Μέλος της Βουλής των Λόρδων.

Στήν ακαδημαϊκή του πορεία είχε γίνει ήδη αποδεκτός ως Μέλος στις Έπιστημονικές Ένώσεις των Πανεπιστημίων του Swansea, του Cambridge, του Newport, του Cardiff, της Όξφόρδης, του Roehampton και είχε αναγνωριστεί ως Έπίτιμος Διδάκτορας (*Honoris Causa*) από τά Πανεπιστήμια Erlagen, Exeter, Kent, Wales, Bonn, Cambridge, Durham, Toronto Καναδά, Nashota House των Ήνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και της Έλληνορθόδοξης Σχολής του Αγίου Βλαδιμήρου.

Τέλος ο Αρχιεπίσκοπος Rowan Williams τυγχάνει Μέλος της Βρετανικής Ακαδημίας Έπιστημών, της Βασιλικής Έταιρείας Λογοτεχνίας, ενώ τό έτος 2009 τιμήθηκε από τον Πρόεδρο της Ρωσίας Βλαδιμίρ Πούτιν μέ τη διάκριση της «Ρωσικής Φιλίας».

B. Μία προσέγγιση του συγγραφικού έργου του Αρχιεπισκόπου Dr. Rowan Williams επιβεβαιώνει τους εύρεις όρίζοντες, όχι μόνο της θεολογικής του σκέψης, αλλά και των γενικότερων κοινωνικών, πολιτιστικών, και ήθικων ενδιαφερόντων του, τά οποία απασχολούν και δοκιμά-

ζουν τον σύγχρονο άνθρωπο. Οι δημοσιεύσεις του είναι γνωστές στους βιβλιογραφικούς κύκλους, οι όποιοι ασχολούνται μέ τά θέματα της βιβλικής και της προϊμής πατερικής θεολογίας, της χριστιανικής πνευματικότητας, της ιστορίας της Άγγλικανικής Κοινότητας, της ήθικης και της πολιτικής θεολογίας αλλά και του χώρου της Όρθόδοξης Θεολογίας, μέ ιδιαίτερη έμφαση στή ρωσική θεολογική σκέψη και λογοτεχνία, ενώ η πολύτομη λογοτεχνική και ποιητική του συλλογή δέν είναι δυνατόν νά μείνει άπαρατήρητη.

Ειδικότερα, μερικοί από τους τίτλους των θεολογικών του συγγραφών περιγράφουν και τον όρίζοντα των θεολογικών ενδιαφερόντων του και οι όποιοι, θεωρώ ότι είναι αναγκαίο νά αναφερθούν, όταν μάλιστα έχουν τύχει και ανάλογων εκδόσεων και μεταφράσεων.

Στό χώρο της θεολογικής σκέψης τό βιβλίό του: «Ένα περιθώριο της σιωπής: Τό Άγιο Πνεύμα στή Ρωσική Όρθόδοξη Θεολογία», εκδόθηκε τό έτος 2008 και είναι ήδη μεταφρασμένο στή γαλλική γλώσσα, ενώ η θεολογική ανάλυση της σκέψης του Σεργκέι Μπουλγκάκωφ, «Πρός μία ρωσική πολιτική θεολογία», κυκλοφορεί ήδη και στή ρωσική γλώσσα. Πρωτοποριακή εμφανίζεται, ως προς την έρμηνευτική της, η εργασία του, η όποία αναφέρεται στον ρώσο λογοτέχνη Φιοντόρφ Μιχαήλοβιτς Ντοστογιέφσκυ, μέ τον ενδιαφέροντα τίτλο: «Ντοστογιέφσκυ, Γλώσσα, Πίστη και Φαντασία» (Boybor 2008).

Η γνωριμία του μέ την Όρθοδοξία, μέσα από τά κείμενα των ρώσων *emigrè* των Παρισίων, του έδωσε τή δυνατότητα νά μιλά σήμερα για την Όρθόδοξη Έκκλησία μέ σεβασμό, αγάπη αλλά και αναγνώριση του έργου της, έξ άφορμής των συγχρόνων προκλήσεων. Τό σημαντικό όμως είναι ότι αναγνωρίζει ότι η Έκκλησία «δέν είναι μία ιδεολογία ή μία θεωρία: είναι ζωή – ζωή σέ κοινωνία μέ τον Θεό και μέ τον πλησίον, ζωή η όποία φανερώνεται στή Θεία Λειτουργία, η ζωή του Ίησου Χριστού εν Πνεύματι Αγίω». Και συνεχίζει: «Η Όρθόδοξη Έκκλησία – την όποία γνωρίζω και αγαπώ από τά έφηβικά μου χρόνια – αντιπροσωπεύει για μένα την κυρίαρχη έκφραση της χριστιανικής πίστεως και πράξεως, η όποία διαφυλάσσει τό δόγμα, τή λειτουργία και τους κανόνες του προσωπικού αγιασμού και της προσευχής, ιδιαίτέρως της ήσυχαστικής παραδόσεως. Οι διάφορες Όρθόδοξες Έκκλησίες, όπως και οι άλλες, αγωνίζονται σήμερα νά προβάλουν την πολύ πλούσια χριστιανική τους

* ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΣ, ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ Α.Χ.

ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΝΤΕΡΜΠΟΥΡΙ Dr. Rowan Douglas Williams (Πανεπιστήμιο Αθηνών, 25-11-2010).

παράδοση σε μία κοινωνία ολοένα πιο ατομικιστική, τεχνολογική, ανυπόμονη και άπληστη».

Έξειδικευμένα θέματα, τά οποία αγγίζουν ζητήματα της θεολογίας, αποτελούν οι συλλογές θεολογικών δοκιμίων και μελετών, οι οποίες αναφέρονται στην έννοια της εικόνας, στο γεγονός της Αναστάσεως του Χριστού, με βάση την πασχάλιο περικοπή, στη χριστιανική πνευματικότητα και γνώση, με χαρακτηριστική τη συγκριτική μελέτη για τη σχέση γνώσης και χριστιανικής πνευματικότητας στην Καινή Διαθήκη και στον άγιο Ίωάννη του Σταυρού, στη δίκη του Χριστού και στο πώς το ευαγγέλιο κλωνίζει την ανθρώπινη κρίση, μία εργασία για την Ευχαριστιακή Θυσία καθώς και μία πρόσφατη μελέτη (2010), που αποτελεί αναλυτική προσέγγιση των «παθών» του Χριστού.

Κλασικό έγχειρίδιο για τους μελετητές πατρολόγους της περιόδου των αρειανικών ερίδων, είναι η μελέτη του στον Άρειο, με τίτλο: «Άρειος: αίρεση και παράδοση». Μία εργασία που από το 1987 έχει κάνει αρκετές ανατυπώσεις, μέχρι και την τελευταία του έτους 2002.

Πολλά από τά θέματα με τά οποία ασχολείται ο Αρχιεπίσκοπος Rowan Williams, τά οποία αναφέρονται σε σύγχρονα προβλήματα της κοινωνίας και της θεολογίας και τά οποία αναλύει και στον κηρυγματικό του λόγο, κυκλοφορούν με τίτλους όπως: «Άνοιχτοί στην κρίση: κηρύγματα και αναφορές», «Συνομιλίες στη σύγχρονη θεολογία» κ.ά.

Τέλος δέν τίθενται εκτός των ενδιαφερόντων του και τά θέματα, τά οποία αναφέρονται σε ζητήματα πολιτικής και οικονομίας, με χαρακτηριστικότερα τά εξής τρία δοκίμιά του: «Γράφοντας στη σκόνη: προβληματισμός στην 11η

Σεπτεμβρίου και τά επακόλουθά της» (2002), «Ο κόσμος στον όποιο ζούμε: διάλογοι με τον Rowan Williams για την παγκόσμια οικονομία και πολιτική» (2005) και «Ηθική, οικονομική θεωρία και παγκόσμια δικαιοσύνη» (2010). Τό τελευταίο μάλιστα μεταφράστηκε και εκδόθηκε ελληνικά, στο περιοδικό Σύναξη, (άρ. τ. 114, Άπρίλιος-Ιούνιος 2010). Στο τελευταίο αυτό δοκίμιο, προσπαθεί να περιγράψει τό μοντέλο μιας ήθικης οικονομικής ανάπτυξης, ή όποία δέν θά είναι έχθρική προς τίς νέες ανάγκες και τίς νέες αγορές και ή όποία θά ξεκινά με την ανάπτυξη μιας κριτικής ως προς τον τρόπο της ζωής μας, αφού ανήκουμε σε έναν κόσμο και μάλιστα σε έναν κόσμο που δέν είναι ούτε αυτοερμνευόμενος αλλά ούτε και αυτόρκης (σελ.39), γι' αυτό και θεωρεί «ότι ή Εύρωπαϊκή Ένωση όφείλει να έχει και ένα όραμα ήθικης φύσεως για την κοινωνία και την οικονομία. Η πρόκληση για τους εύρωπαϊους πολιτικούς είναι να ανταποκριθούν στο αίτημα για μία πιο δίκαιη και πιο φιλεύσπλαχη νέα τάξη σε έθνικό και σε διεθνές επίπεδο». Και συνεχίζει: «Πρέπει να θυμίσουμε στις κοινωνίες μας ότι ό άνευ όριων πλουτισμός δέν αποτελεί αγαθό στόχο και ότι αυτό που έχει σημασία είναι ή δικαιοσύνη προς όλους και ή πρόνοια προς τους πιο εύάλωτους ανθρώπους».

Γ. Η ενότητα της Άγγλικανικής Κοινωνίας άπετέλεσε τό πρώτο, άμεσο και άποκλειστικό μέλημα του Αρχιεπισκόπου, από τη στιγμή της ανόδου του στον Αρχιεπισκοπικό Θρόνο του Καντέρμπουρι. Καταβάλλει συνεχώς προσπάθειες, ήδη από τό 2008, να υπερβαθούν οι όξύνσεις και να άποφευχθούν τά σχίσματα, στο εκκλησιαστικό σώμα της Άγγλικανικής Ίεραρχίας. Η όλη προσπάθεια και ή άγωνία του για την διατήρηση της εκκλησιαστικής ενότητας και την επίλυση του μείζονος εκκλησιολογικού ζητήματος επιβεβαιώνει ότι είναι ό άνθρωπος του μέτρου, ό όποιος κατανοεί τά γεγονότα και μπορεί να τά διατυπώνει με ένα ξεκάθαρο ήθικό και πολιτικό όραμα, τό όποιο δέν δεσμεύει με τη διαπραγμάτευση και την ίσορροπία των δυνάμεων. Είναι εκείνος, ό όποιος γνωρίζει να μετατρέπει την εκκλησιαστική άδυναμία σε σωστική δύναμη.

Ό ένωτικός του ρόλος και κυρίως ή παρουσία του ως Αρχιεπισκόπου του Καντέρμπουρι, δηλώνεται και σε μία τελευταία συνέντευξή του στην έγκριτη άθηναική έφημερίδα «Τό Βήμα»: «Η ένωση δέν είναι κάτι που επιβάλλεται. Γεν-

νιέται από τη συναίνεσή μας να «ύποτασόμεθα άλλήλοις» με άγάπη» όπως λέει ό Άπόστολος Παύλος (Έπιστολή προς Έφεσίους, 5,21). Σε μία Έκκλησία σαν τη δική μας, ή όποία συμπεριλαμβάνει ανθρώπους από ένα τεράστιο φάσμα πολιτισμικών καταβολών, αυτό φαίνεται δύσκολο. Ό στόχος μου είναι να προσπαθήσω να κρατήσω τους ανθρώπους πιστούς στα βασικά δόγματα του Συμβόλου της Πίστεως και να προσπαθήσω να τους έμπνεύσω την άμοιβαία άγάπη. Η διακονία ενός Αρχιεπισκόπου Καντέρμπουρι, από παγκόσμια άποψη (σε αντίθεση με τη διακονία του στην Άγγλία, όπου είναι ό Προκαθήμενος), δέν είναι του είδους της διακονίας του Έπισκόπου Ρώμης, ενός Πάπα με υπέρτατη παγκόσμια άυθεντία, αλλά είναι ή διακονία του Πρώτου Άγγλικανού Έπισκόπου, ό όποιος συγκαλεί σε Σύνοδο και προεδρεύει των αδελφών του άγγλικανών επισκόπων. Έπομένως, μέρος της άποστολής μου είναι επίσης να προσπαθήσω και να εξασφαλίσω, ώστε, όταν λαμβάνουμε μείζονες άποφάσεις, να αποφασίζουμε με προσευχή και άμοιβαίο σεβασμό».

Συνεπής και διεισδυτικός στις αναλύσεις του για την ανθρώπινη ζωή, κοινωνία και ιστορική πραγματικότητα, θεωρεί ότι ό θεολογικός διάλογος με τη Ρωμαιοκαθολική Έκκλησία, από την όποία άποσχίστηκε τό 1534 ή Άγγλικανική Κοινωνία, όφείλει να συνεχισθεί και να αναζητήσει, ως βάση της κοινής του παραδόσεως, την Καινή Διαθήκη, με σκοπό να διερευνηθούν οι προϋποθέσεις για μία «κοινωνία εν τοις μυστηρίοις». Στην ίδια βιβλική βάση θεωρεί ότι θά πρέπει να εξεταστεί και τό «λειτούργημα του Άποστόλου Πέτρου» στη ζωή της Έκκλησίας.

Άν και κάποιος θά ήθελε να δούν τη φωνή των Χριστιανικών Έκκλησιών να φιμώνεται ή να έχει μετατεθεί στην καθαρά ιδιωτική σφαίρα, εν τούτοις, ό Αρχιεπίσκοπος Rowan Williams είναι πάντα επίκαιρος. Τολμά να χαρακτηρίσει τον πόλεμο του Άφγανιστάν «ήθικως στιγματισμένο», αλλά και να συμπράξει με τον Οικουμενικό Πατριάρχη για τη σωτηρία του οικολογικού περιβάλλοντος. Βλέποντας την κλιματική αλλαγή του περιβάλλοντος ως μία εύκαιρία για να ανακτήσουμε τη χαμένη ανθρωπιά μας, τονίζει ότι ή πρώτιστη άπώλεια της περιβαλλοντικής ύποβάθμισης άπαιτεί από τους πιστούς άλλαγή κυρίως στις συνήθειές τους σε άτομικό και συλλογικό επίπεδο, γι' αυτό και διερωτάται: «Σε μία κοινωνία, όπου όλοι μας πιστεύουμε πώς υπάρχουν τόσα πράγματα για πέταμα, σε μία κοινω-

νία που ποθούμε να ρίξουμε στα σκουπίδια την περσινή μόδα, για να την αντικαταστήσουμε με τη φετινή, μήπως θά καταλήξουμε να σκεπτόμαστε ότι οι άνθρωποι και οι σχέσεις είναι εξίσου για πέταμα;». Και διαπιστώνει, ότι «τόν περισσότερο καιρό δέν σκεπτόμαστε τό μέλλον με ρεαλισμό». Καλεί λοιπόν τις Εύρωπαϊκές Έκκλησίες να αντιμετώπισουν ρεαλιστικά την πείνα και τό φαινόμενο της κοινωνικής άναταραχής, μέσα από τη δημιουργία δομών συνεργασίας και άμοιβαίας συμβουλευτικής ύποστήριξης, με σκοπό τη διαμόρφωση μιας πιο δίκαιης οικονομικής και έμπορικης ήθικης.

Η ριζοσπαστικότητα και ή τολμηρότητα της σκέψης του φάνηκε και στη συζήτηση για την έφαρμογή της Σαρίας στη Βρετανία. «Θεωρώ» δήλωσε, «ότι ή έφαρμογή κάποιων πτυχών της Σαρίας είναι αναπόφευκτη στη Βρετανία», χωρίς να έννοει ότι πρέπει να εφαρμόζονται οι άπάνθρωπες τιμωρίες, αλλά ότι θά πρέπει να υπάρχει ή δυνατότητα έπιλογής στους μουσουλμάνους, όσον αφορά στις οικονομικές και οικογενειακές υποθέσεις, γιατί θεωρεί ότι με αυτόν τον τρόπο θά καλλιερηθεί ή κοινωνική συνοχή στην βρετανική κοινωνία, την όποία τόλμησε να χαρακτηρίσει ως «κατακερατισμένη».

Στην έποχή της μετανεωτερικότητας και του μεταμοντερνισμού, όπου τά μεγάλα θρησκευτικά κινήματα, καθώς και τά πολιτικά, πολιτιστικά και ιδεολογικά συστήματα, πάνω στα όποια θεμελιώθηκαν πολιτικοί και κοινωνικοί θεσμοί, τρόποι διανόησης και συμπεριφοράς, κινδυνεύουν με άπόρριψη και ή μοναδικότητα της αλήθειας χάνει την άποκλειστικότητά της, ό Αρχιεπίσκοπος Rowan Williams, καταφέρει μέσα από τά κείμενά του να δώσει τη δυνατότητα ενός σταθερού και κοινά αναγνωρίσιμου νοήματος, τό όποιο δέν άφίσταται αυτής της μίας και άποκλειστικής αλήθειας, έστω και αν αυτό επιδέχεται πολλαπλές άναγνώσεις και ποικίλες έρμηνείες.

Με τό συγγραφικό του έργο, τό λόγο του και τη διακονία του αυτό άκριβώς επιβεβαιώνει, ότι αν και μία δεδομένη άξία μπορεί να είναι έπιδεκτική πολλών τρόπων άνάγνωσης και έρμηνείας, εν τούτοις ή άξία αυτή δέν χάνει τη σημασία της για την ανθρώπινη κοινωνία και την ιστορία, άρκει οι σειρήνες της καθήλωσης και του συντηρητισμού να μίν λειτουργούν παραμορφωτικά και να μίν γίνονται καθοδηγητικές προτροπές που παρεμποδίζουν την ανάπτυξη και την πρόοδο. ■